

ks. dr hab. Marek Żmudziński, prof. UWM
Wydział Teologii
Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego
w Olsztynie
ul. St. Hozjusza 15
11-041 Olsztyn

Olsztyn, 8.12.2021

Recenzja rozprawy doktorskiej
Pana mgra lic. Jakuba Józefa Woźniaka:
Personalny charakter prymatu Piotrowego w tajemnicy Chrystusa i Kościoła w nauczaniu
Josepha Ratzingera – Benedykta XVI,
przygotowanej na Wydziale Teologicznym
Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu

Przedstawiona recenzja zawiera sześć punktów obejmujących odpowiednio: 1) Informacje wstępne na temat przedstawionej rozprawy; 2) Problem badawczy podjęty w rozprawie; 3) Zastosowaną metodologię; 4) Wykorzystanie źródeł 5) Ocenę merytoryczną prezentowanej rozprawy, zawierającą: a) zalety, b) mankamenty, c) treści wątpliwe, domagające się wyjaśnienia; 6) Wniosek końcowy.

1. Informacje wstępne na temat przedstawionej rozprawy:

Prezentowana przez Pana mgra lic. Jakuba Józefa Woźniaka praca doktorska *Personalny charakter prymatu Piotrowego w tajemnicy Chrystusa i Kościoła w nauczaniu Josepha Ratzingera – Benedykta XVI*, napisana została pod kierunkiem ks. prof. dr. hab. Jana Perszona na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Opracowanie zawiera 437 stron. Poza stroną tytułową otwiera je szczegółowy spis treści (s. 3-7). Ponadto obok wykazu skrótów (s. 8-10), wstępu (s. 11-24), zakończenia (s. 387-395), streszczenia (s. 396-399) oraz bibliografii końcowej (s. 400-437) rozprawa zawiera cztery główne rozdziały (s. 25-386).

W rozdziale pierwszym Autor prezentuje biblijny obraz św. Piotra Apostoła w okresie przedpaschalnym, okresie popaschalnym oraz świadectwa jego pobytu w Rzymie. Istotnym elementem tej części jest przedstawienie Piotra jako wyróżniającego się w gronie Dwunastu, z jego pierwszeństwem w katalogu apostołów, bycia świadkiem Zmartwychwstałego i wielu innych sytuacjach. Podkreślony jest też fakt zmiany imienia.

Drugi rozdział przedstawia główne teksty ewangelijne, traktowane jako biblijna podstawa funkcji prymacjalnej: obietnica Mt 16, 13-19 i jej realizacja J 21, 15-19. W symbolach skały, kluczy oraz formuły *związywać i rozwiązywać*, zawarte są elementy późniejszej władzy w Kościele. Dopelnia je obraz pasterza z powierzeniem roli opieki nad owczarnią, czyli przyszłą wspólnotą eklezjalną. Poza biblijnymi kryteriami prymatu, swoją prezentację znalazł też problem jego historycznego rozwoju.

Trzeci rozdział zawiera szeroką analizę zagadnienia wiary w życiu chrześcijańskim. Została ona ujęta w aspekcie przedmiotowym, w formule *fides qua creditur* (wiara w) oraz *fides quae creditur* (wiara o czymś). Opisane zostały tu całościowo problemy pistologiczne, z którymi zmagają się człowiek i Kościół.

Czwarty rozdział poświęcony został eklezjologii *communio*. Kościół jako rzeczywistość Bosko-ludzka jest wielowymiarowym bytem, który buduje swoją tożsamość w oparciu o Objawienie Boże i doświadczenie dziejowe. Wymiar kolegialności i wspólnotowości jest dziś wiodącym kryterium jego samorozumienia.

2. Problem badawczy podjęty w pracy

Autor, w szerokim uzasadnieniu podjętych przez siebie badań, nie wyraził *explicite* problemu badawczego, w sensie klasycznym. Można jednak bez wielkiego wysiłku odnaleźć miejsca ten problem opisujące: „namysł nad ujęciem prymatu Piotrowego przez Josepha Ratzingera-Benedykta XVI, [...] jak i kwestia wiary w relacji do eklezjalnej wspólnoty” (s. 13) oraz: „kwestie wiary i wspólnoty kościelnej w ujęciu Josepha Ratzingera – Benedykta XVI tworzą istotny wymiar misji następców Piotra [...]. Dlatego pilną potrzebą staje się uwypuklenie dwóch integralnych elementów chrześcijaństwa, z których wyrasta i którym służy urząd Biskupa Rzymu” (s. 13).

Jest to więc wystarczająco i adekwatnie ukazany kluczowy punkt naukotwórczy, stojący u początku każdego wysiłku badawczego, który sprawia, iż jego działanie jest jasno określone i celowe. Należy więc podkreślić, że prezentowana dysertacja jest wynikiem świadomego działania naukowego, jako „ przyczynek do Ratzingerowego rozumienia współczesnej eklezjologii, przede wszystkim w kwestii prymatu następców św. Piotra” i stanowi oryginalny sposób ujęcia tego zagadnienia.

3. Zastosowana metodologia

W dysertacji zastosowana metoda, czy nawet metody zostały określone przez Autora, jako: a) systemowo-personalistyczna; b) pozytywna. Nazwy te zostały wyjaśnione następująco: a) „W pierwszej z nich źródłem jest osoba ludzka, rozumiana jako najwyższy byt oraz relacja osobowa między Bogiem a człowiekiem. Personalizm jako system będzie stałym punktem odniesienia dla całości dysertacji” (s. 18); b) „Metoda pozytywna będzie uzupełniać całość, wychodząc przede wszystkim od danych pozytywnych tj. Pisma Świętego i Tradycji, by następnie dokonać analizy tekstów, dochodząc do właściwej syntezy” (s. 18). Doktorant dodaje też, że „Obok metod przyjęto następujące sposoby prowadzenia badań: analiza zagranicznych i polskojęzycznych źródeł pierwotnych oraz analiza źródeł wtórnych, czyli szeroko rozumianej literatury, odnoszącej się do kwestii biblijnej i historycznej prymatu Piotrowego oraz zagadnień związanych z wiarą i wspólnotą kościelną” (s. 18).

Metody powyższe w ocenie Recenzenta dają poczucie awangardowego sposobu ujęcia tego zagadnienia, co powiększa oczywiście walory dysertacji. Choć warto zauważyć, że kilka akapitów dalej znajduje się zdanie: „Dysertacja będzie zatem badać

prymat Piotrowy w Kościele poprzez analizę tekstów biblijnych oraz doktrynalnych i ich interpretację w nauczaniu Josepha Ratzingera – Benedykta XVI. Chodzi też o ukazanie kontekstu teologicznego prymatu w preferowanym przez Teologa kluczu wiara – wspólnota” (s. 20). Jest to zdanie, które bez wątpienia można traktować, jako klasyczne ujęcie metody przygotowania doktoratu w dziedzinie nauk teologicznych, czyli opis zaplanowanych czynności badawczych i prezentacji ich efektu.

4. Wykorzystane źródła

Źródła podstawowe zostały określone w temacie pracy, jako nauczanie Josepha Ratzingera – Benedykta XVI. Autor dokonał we Wstępie ich dookreślenia, wskazując najważniejsze, z perspektywy problemu badawczego (s. 18-19). Natomiast, opisując wykorzystane opracowania, stwierdza: „Status quæstionis poruszanego problemu badawczego wskazuje, że w Polsce dotychczas nie przedstawiono prymatu Piotrowego w oparciu o nauczanie Josepha Ratzingera – Benedykta XVI w kluczu wiara – wspólnota. Te zaś przynależą do głównych zadań charyzmatu Piotrowego. Szeroko zakrojona kwerenda dowodzi, że polscy autorzy podejmują zagadnienia związane z wiarą i wspólnotą w nauczaniu Josepha Ratzingera – Benedykta XVI dość ogólnie” (s. 19).

Wyrażając uznanie za bardzo szeroko zaprezentowane w zestawie bibliograficznym źródła i literaturę przedmiotu, należy też stwierdzić, że wnikliwa kwerenda wskazałaby jeszcze inne publikacje poruszające wprost analizowane zagadnienie: m.in. J. Jezierski, *Prymat Biskupa Rzymu według kardynała J. Ratzingera*, w: *Posłannictwo Biskupa Rzymu*, red. J. Jezierski, Olsztyn 2002, s. 223-227. Niezrozumiałe jest też użycie przez Autora we Wstępie kwantyfikatora zawężającego literaturę przedmiotu do kręgu „w Polsce”, czy też „polscy autorzy”, skoro w bibliografii znajdują się pozycje autorów zagranicznych w oryginałach i tłumaczeniach.

Niezależnie od tych uwag, należy stwierdzić poprawność w prezentacji i wykorzystaniu źródeł oraz literatury przedmiotu.

5. Ocena merytoryczna

Należy podkreślić duży zakres pracy badawczej i profesjonalne przygotowanie prezentowanej dysertacji. Recenzent docenia wysiłek Autora, który pozwolił na opracowanie nowatorskiego i wymagającego problemu badawczego. Joseph Ratzinger - Benedykt XVI to teolog wybitny i już sama lektura jego dorobku jest trudnym zadaniem, zaś opracowanie jego myśli według własnego pomysłu i własnej konceptualizacji zasługuje na najwyższe noty.

a) główne walory:

- szeroko zakrojona analiza posługi Biskupa Rzymu w aspekcie pusteologicznym i eklezjologicznym w wymiarze *communio*,
- bogata literatura przedmiotu,
- nowatorski sposób ujęcia problemu, wiążący najwyższy urząd w Kościele z wymiarem wiary i wspólnoty,
- widocznie i właściwie wykorzystana argumentacja biblijna,
- poprawność pracy w aspekcie literackim,
- wysoki poziom edytorski,

b) mankamenty pracy:

- to, co z jednej strony jest walorem pracy, może być w pewnym sensie odebrane jako mankament, tzn. analityczny umysł Autora, nie widzi czasem potrzeby syntezy, a czytelnik może w pewnych częściach zagubić się w gąszczu wątków mniej istotnych. Dotyczy to też organicznej łączności poszczególnych rozdziałów, w szczególności chodzi o rozdział III, czego potwierdzenie znajdujemy w pracy: „Autor jest świadom, że treść rozdziału nie do końca przystaje do problemu badawczego, określonego w samym tytule dysertacji Personalny charakter prymatu Piotrowego”. I wyjaśnienie Autora, zawarte w dalszej części, nie do końca przekonuje,

- troska o jedność wiary i wspólnoty, jako cel funkcji prymacjalnej, nie znalazły w III i IV rozdziale satysfakcjonującej egzemplifikacji tej funkcji w wymiarze prakseologicznym, w szczególności dotyczy to obecnego w dorobku, a można sądzić, że ulubionego przez J. Ratzingera wątku - martyrologicznego wymiaru prymatu. Należy dodać, że Doktorant wie o co chodzi, gdyż w swoim dorobku posiada opublikowany

artykuł na ten temat w Studiach Gdańskich w 2020 roku i odwołał się do niego, ale wydaje się, że można to było wykorzystać w większym wymiarze.

c) kwestie do wyjaśnienia:

- Autor opisuje funkcję prymacjalną wieloma pojęciami, m.in. *charyzmat Piotrowy, prymat Piotrowy, Biskup Rzymu, prymat papieża*. Rozdział II nosi nazwę „Prymat papieża”, a dwie z trzech części opisują biblijne posłannictwo św. Piotra Apostoła – rodzi to wątpliwość: czy Piotr Apostoł był papieżem?, czy można utożsamiać *ministerium Petri* i *ministerium papale*?

- w opisie prymatu w II rozdziale wykorzystano klasyczne teksty biblijne: Mt 16, 13-19 i J 21, 15-19, w których poszczególne symbole stanowią uzasadnienie późniejszych rozstrzygnięć doktrynalnych: czy J. Ratzinger pomijał trzeci, klasyczny tekst prymacjalny (Łk 22, 31-38), wykorzystany na Vaticanum I jako uzasadnienie charyzmatu nieomyślności Biskupa Rzymu i bardzo często używany przez Jana Pawła II, w ukazywaniu swej posługi?

- Autor, w prezentacji historycznego aspektu prymatu na str. 143-144, w podsumowaniu II rozdziału pisze: „Doktryna II Soboru Watykańskiego odnosząca się do Biskupa Rzymu i samego papieństwa, w niniejszej części historycznej dotyczącej kształtowania się prymatu papieskiego w Kościele została świadomie pominięta. Zostanie ona omówiona w kolejnych rozdziałach tego opracowania” – czy ten zamiar w przekonaniu Autora został satysfakcjonująco zrealizowany?

6. Wniosek końcowy:

Po zapoznaniu się z treścią rozprawy doktorskiej Pana mgr. lic. Jakuba Józefa Woźniaka: *Personalny charakter prymatu Piotrowego w tajemnicy Chrystusa i Kościoła w nauczaniu Josepha Ratzingera – Benedykta XVI*, stwierdzam, że spełnia ona wszystkie wymogi ustawowe stawiane pracom doktorskim i stawiam wniosek do Rady Naukowej Dyscypliny nauki teologiczne Wydziału Teologicznego UMK w Toruniu o dopuszczenie Doktoranta do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Barbara Zmuda